

Roller og ansvar i hjem-skole samarbeidet

Av: Beate Steinkjer, Seniorrådgiver KoRus-Nord (2015)

Et godt samarbeid mellom hjem og skole er viktig for elevenes faglige og sosiale utvikling, og en viktig beskyttelsesfaktor for å forebygge en eventuell problemutvikling. For å etablere et godt samarbeid ved den enkelte skole er det viktig at skole og hjem er bevisst sine respektive oppgaver. En forutsetning for dette er at begge partene kommuniserer tydelig, og at forventninger og roller blir avklart.

Et godt samarbeid mellom hjem og skole, til barnets beste, har ingen lang tradisjon verken i Norge eller andre deler av verden. I et historisk perspektiv har hjem og skole ofte blitt betraktet som atskilte sfærer hvor familie og skole har ulike ansvarsområder knyttet til barnet (Holthe 2000, Epstein 2001). Etter hvert har foreldre, i hvertfall på papiret, fått en sterkere rolle i det norske skoleverket, sterkt påvirket av ulike skolereformer fra slutten av 1980-tallet¹.

Forskning viser at de fleste foresatte er positive til skolen, og at de deltar på konferansetimer, foreldremøter og andre tiltak i skolens regi. Foresatte er mest opptatt av at barna deres trives og utvikler seg, og de er stort sett fornøyd med den informasjonen skolen gir. Undersøkelser viser at foresatte i liten grad deltar i drøftinger om skolens arbeid. De har liten reell medbestemmelse og de er usikre på hvilke forventninger skolen har til dem, og hvordan skolen ønsker at samarbeidet skal være (Lassen og Breilid 2012, Nordahl 2007, Kunnskapsdepartementet 2004).

Når man snakker om samarbeid mellom hjem og skole, kan det handle om samarbeid på skolenivå, klassenivå eller samarbeid rundt den enkelte elev.

Skolen og hjemmets rettigheter og plikter i henhold til lovverk

Skolen og lærerne har en avgjørende rolle i ansvaret for et godt samarbeid. Det kommer hvert år nye foreldre inn i skolen, og de bør møte en skole med gode samarbeidsrutiner. Skolen har ansvar for å etablere samarbeid med foreldrene (Utdanningsdirektoratet 2012).

I 2010 kom en ny forskrift, som sier noe om formålet med skole-hjem samarbeidet (§ 20-1) og som inkluderer samarbeid i videregående opplæring (§ 20-4). Paragraf 20-1 regulerer formålet med foreldresamarbeidet i hele grunnsopplæringen: «*Skolen skal sørge for samarbeid med heimen, jf. opplæringslova § 1-1 og § 13-3d. Foreldresamarbeid skal ha eleven i fokus og bidra til eleven sin faglige og sosiale utvikling. Et godt foreldresamarbeid er ein viktig ressurs for skolen for å styrkje utviklinga av gode læringsmiljø og skape læringsresultat som mellom anna fører til at fleire fullfører vidaregåande opplæring*».

Forskriften slår fast at det er skolen som skal informere foreldrene om deres rettigheter og plikter etter Opplæringsloven og forskriftene, fordi elever har opplæringsplikt. Slik informasjon kan gis på ulikt vis, på foreldremøter, på skolens hjemmesider eller gjennom skolens læringsplattform.

Paragraf 20-4 er i sin helhet ny. I tidligere forskrifter var det ingen regulering av foreldresamarbeid i videregående opplæring. Med kunnskapen om betydningen av samarbeid for elevenes faglige og

¹ Sentrale skolereformer har vært M87, L97 og Kunnskapsløftet.

sosiale utvikling, er denne nye paragrafen viktig. Bestemmelsen har de samme innholdsmessige elementene som for grunnskolen, men i videregående opplæring skilles det mellom elever som er myndige og elever som ikke er myndige. I paragrafen kan man blant annet lese at skolen skal holde kontakt med foreldrene til elever som ikke er myndige gjennom hele opplæringsåret, gjennom blant annet informasjon om fravær og bekymring knyttet til faglige krav. Dette innebærer at det ikke er tilstrekkelig med bare kontakt på foreldremøtet og foreldresamtalen.

Paragraf 13-3d er en generell regel som pålegger skoleeier å sørge for samarbeid mellom hjem og skole. Dette er en presisering av plikten til foreldresamarbeid som allerede følger av opplæringsloven § 1-1 og gjelder for hele grunnopplæringen. Det understrekes at denne plikten gjelder både for grunnskoler og videregående skoler. Kunnskapsdepartementet understreket i Ot.prp. nr. 55 (2008-2009) i merknaden til § 13-3d at plikten til å sørge for samarbeid påhviler skoleeier, ikke foreldrene. Likevel må foreldrene delta aktivt for at dette skal fungere.

Videre finnes det i Opplæringslovens kapittel 11 bestemmelser om organisering av foreldremedvirkning gjennom foreldreråd og samarbeidsutvalg lokalt, og Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) nasjonalt.

Rektor har et særlig ansvar for at skolen og hjemmet etablerer gode samarbeidsrutiner. Rektor skal blant annet sørge for at foreldre og lærere kjenner til betydningen av samarbeidet, sørge for at forventninger til samarbeidet blir avklart og klargjøre at samarbeidet dreier seg om læring og læringsmiljø. Rektor har også ansvaret for at rådsorganene kommer i gang, at saker blir behandlet med rimelige frister, og at møtetidspunkt og faste saker i rådsorganene skal komme frem på skolens årshjul. Oppsummert skal skolens leder sørge for at kvaliteten på samarbeidet er høyt på individ, trinn og skolenivå (FUG)

På bakgrunn av de nasjonale føringene sier Utdanningsdirektoratet (2012) at det eksisterer tre ulike nivåer i samarbeidet:

- Informasjon. Dette nivået dreier seg om utveksling av gjensidig informasjon fra skolen til hjemmet og fra foreldrene til skolen. Eksempler på dette vil være at lærerne orienterer om hvordan opplæringen foregår på skolen, og hvordan elevene klarer seg.
- Dialog og drøftinger. Innebærer en reell og sannferdig kommunikasjon mellom foreldrene og lærerne om forhold som angår elevene, undervisningen, læringsmiljøet og utviklingen av skolen.
- Medvirkning. Innebærer at både skolen og foreldrene skal ha innflytelse på de beslutningene og den pedagogiske praksisen som berører elevene. For foreldrene vil dette ofte dreie seg om at deres oppfatninger blir tatt hensyn til av lærerne og skolen.

Et samarbeid mellom hjem og skole som begrenser seg til at skolen og lærerne formidler informasjon til foreldrene, vil ikke være et samarbeid. Det er avgjørende at hjem og skole har åpne og gode dialoger og kommer fram til enighet gjennom felles beslutninger, til beste for elevenes læring og utvikling. Foreldremøter, utviklingssamtaler og annet samarbeid mellom hjem og skole bør alltid bære preg av både informasjon, dialog og medvirkning (Udir 2012)

Foreldre har altså rett og plikt til medvirkning i skolen. Dette er slått fast i flere dokumenter og lover², og danner grunnlaget for hvordan skolen skal samarbeide med hjemmet.

Foreldrenes rettigheter er regulert flere steder i opplæringsloven og forskrift til opplæringsloven. Opplæringsloven § 1-1 første ledd fastsetter at «*Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring*». At samarbeid mellom skole og hjem er omtalt i formålsbestemmelsen understreker at dette er et sentralt prinsipp i grunnopplæringen. Det fremgår videre av § 1-1 at samarbeidet gjelder både for opplæring i skole og opplæring i bedrift.

I Stortingsmelding nr.31 (2007/2008) oppsummeres ansvarsområdene til både foreldrene og skolen. «*Foresatte har ansvar for: å kjenne til skolens regelverk og bidra til barnas etterfølgelse av dette, å holde seg informert om sine barns skolesituasjon, at barna møter forberedt på skolen, at barna gjør lekser, men skolen kan ikke forutsette at det gis faglig hjelp hjemme, å gi skolen nødvendig informasjon om forhold ved barna som det er viktig for skolen å kjenne til*» (kap. 4.4.3).

Et perspektiv som blir fremmet i læreplanens generelle del er betydningen av at foreldrene kjenner både hverandre og hverandres barn. Dette fremmer muligheten til å styrke de foresatte sin rolle som felles grensesettere.

Oppsummert kan man si at ut fra lover og forskrifter er utgangspunktet for samarbeidet mellom skole og hjem at skolen har det faglige ansvaret for opplæringen, mens de foresatte har oppdrageransvaret. Med dette som utgangspunkt, er det viktig at gode samarbeidsrelasjoner og ansvar for medvirkning blir klart forstått av skolen og av hjemmet.

Med utgangspunkt i lovverker som er beskrevet ovenfor, er det skolen som skal være den profesjonelle parten i samarbeidet. Skolens ansatte må dermed ta ansvar for å avklare hva hjem–skole-samarbeidet innebærer, etablere og vedlikeholde kontakten med foreldrene og finne fram til strategier som passer for den enkelte familie. Foreldre vil legge merke til hvordan det går med barna i skolen, om lærestoffet er vanskelig eller lett, om arbeidsmåtene passer dem, om det er mye bråk og uro, om de trives, osv. Tilbakemeldinger på dette vil være nyttig for alle lærere. Ved å ta hensyn til slike tilbakemeldinger vil også læreren ha gitt foreldrene medvirkning på viktige områder i skolen. Dette vil være et eksempel på at samarbeidet kan handle om mer enn kun informasjonsnivået, til også å inkludere samarbeidsnivåene dialog/drøftinger og medvirkning.

På Utdanningsdirektoratets hjemmesider presenteres noen hovedprinsipper foreldrene kan følge. Disse handler blant annet om å sette seg inn i hva skolen driver med og formidle klare forventninger til skolen og lærerne. Det er også viktig å motivere barnet for skolegang, lytte til barnet og framsnakke skolen og de ansatte.

Utdanningsdirektoratet kommer med noen råd til lærerne om hvordan de kan få til et positivt samarbeid med foreldrene. En av de mest grunnleggende faktorene er at lærernes holdninger til foreldresamarbeid bør bære preg av et likeverdig samarbeid hvor lærerne ser foreldre som

² De sentrale dokumentene er: FNs menneskerettighetserklæring (artikkel 26), Barnelova (§ 30), Opplæringsloven, Forskrift til opplæringsloven, Kunnskapsløftet – generell del og del II: Prinsipper for opplæringen.

medspillere og ikke motpart. Det å tenke på at foreldreinvolvering er positivt for barn og unges faglige og sosiale utvikling, samt at foreldrene er en positiv ressurs for skolen, vil også være et godt utgangspunkt for samarbeid. I praksis vil det si at foreldrene må møtes med en åpen og imøtekommende holdning, og skolen må vektlegge det positive i sine tilbakemeldinger til hjemmet.

Det er dokumentert at et positivt samarbeid mellom hjem og skole er én av flere faktorer som har en sentral betydning for barn og unges læring og utvikling (Hattie 2009, Nordenbo m.fl. 2008). Samtidig er lovverket tydelig på at det SKAL etableres et samarbeid, og at skolen har ansvaret for at det skjer. Et godt foreldresamarbeid oppstår lettest på skoler der det generelt er en positiv skolekultur og et positivt læringsmiljø, der sentrale verdier, normer og handlinger bidrar til at elever og foreldre møtes med respekt og tillit. Skoleledelsen er helt sentral for at et positivt læringsmiljø skal vokse fram. Den enkelte lærers relasjonskompetanse vil på sin side ha betydning i forhold til holdninger og konkret atferd overfor elever og foreldre.

Referanser

Epstein, J.L. (2001): *School, family and community partnerships. Preparing educators and improving schools*. Westview Press

Fug.no (2015)

Hattie, J. (2009): *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge

Holthe, V. (2000): *Foreldreinnflytelse i skolen. Rettighet, forhandling og kompromiss*. Universitetsforlaget

Kunnskapsdepartementet (2004): *Kultur for læring*. St.meld.nr.30 (2003-2004)

Kunnskapsdepartementet (2008): *Kvalitet i skolen*. St.meld.nr.31 (2007/2008)

Kunnskapsdepartementet (2006): *Læreplanverket for Kunnskapsløftet*

Kunnskapsdepartementet (1998): *Opplæringslova*

Kunnskapsdepartementet Ot.prp. nr. 55 (2008-2009): *Om lov om endringer i Opplæringslova og privatskolelova*

Lassen, L.M. og Breilid, N. (2012): *Foreldresamarbeid i praksis*. Fagbokforlaget

Nordahl, T. (2007): *Hjem og skole – hvordan skape et bedre samarbeid?* Universitetsforlaget

Nordenbo, S.E. mfl., Universitetet i Aarhus, Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2008): *Lærerkompetanser og elevers læring i førskole og skole*. Et systematisk review utført for kunnskapsdepartementet, Oslo.

Udir.no 2015

Utdanningsdirektoratet (2012)